

Horváth József

„Egy igazi sportoló sosem adja fel”

Interjú Ivánka Máriával

Ivánka Mária, 4 olimpiai ezüstérem, 2 olimpiai bronzérem és 9 magyar bajnoki cím „gazdája” dél-budai otthonában fogadott a karácsony előtti napokban.

Kedves Marika! Kérlek, mesélj a pályafutásod kezdetéről!

11 éves korom előtt ismerkedtem meg a lépésekkel. Édesapám II. osztályú sakkozó volt, a Pénzverő csapatában játszott. A nyári szünidőben történt, hogy egyik délután bátyáim, Károly és Csaba lementek sakkozni a közeli Ságvári klubba. Telt-múlt az idő, csak nem jöttek. Szüleim engem küldtek utánuk. Sokan voltak a klubban, szinte vágni lehetett a füstöt. Testvéreim azt mondták, mindjárt jönnek. Aztán valahogy ott ragadtam. Erre édesapám is felkerekedett, és látta, hogy én magam is sakkozom egy bácsival. Lehetett ebben valami sorsszerű, hogy épp Schneider Miklóssal találkoztam, aki édesapámnak bizonygatni kezdte, hogy tehetséges vagyok, és érdemes rendszeresen lejárnom edzésekre. Igaz, ami igaz, testvéreim sakkcsatáiból elleshettem valamit, amikor kibiceltem.

Ezek szerint Schneider Miklós volt a felfedező edződ.

Igen, szerencsém volt. Miklós bácsi volt a Ságvári az edző, a Sakkszövetségben az ifjúságiak menedzselése tartozott hozzá, később ezt a pozíciót kapta meg Varnusz Egon. A klubban olyan erős mesterjelölt-mester erejű játékosok voltak még, mint Létay Gyula, Szlabey Géza és Lovass Imre. Érdekes eset volt, amikor az egyik osztrák csapattalálkozón Lovass nevét németesen ejtették (a magyar v-t f-nek, az s betűt sz-nek)…

Melyik volt életed első versenye?

11 évesen játszottam a Budapesti Általános Iskolák leánybajnokságán, ahol a korhatár 14 év volt, vagyis a legtöbb ellenfelem idősebb volt nálam. A mezőnyben Barcza nagymester lányai mellett akkor kerültem először össze Verőci Zsuzsával, az előző évi bajnokkal. Az egyik néző azt tanácsolta édesapámnak, hogy figyelmeztessen, mégiscsak a tavalyi bajnok az ellenfél. Hát, édesapám ravaszabb volt ennél, hagyott nyugodtan játszani és győztem! Egyetlen remit adtam le, megnyertem a bajnoki címet! Akkoriban még azt sem tudtam, hogyan kell a játszmát írni. Viszont a siker nagy lökést adott.

A Ságvári SC lett az első sakkegyesületed?

Hát nem, oda csak úgy lazításképpen jártunk le sakkozni. Az első igazi klubom a Vörös Meteor volt, Karakas Éva néni vett védőszárnyai alá. Tőle sokat tanultam, az alapokat, a végjátékokat, a megnyitáselmélet alapjait. Egészen addig tartott közöttünk az edző–tanítvány kapcsolat, amíg riválisokká nem váltunk a felnőtt magyar női bajnokságon. Már 1961-től rendszeresen játszottam a női bajnokság elődöntőjén, 1962-ben meg is nyertem az elődöntőt. Aztán 1966-ban, 16 évesen a női bajnokság döntőjében holtversenyes második lettem. Sőt, 1967-ben holtversenyben első, 1968-ban meg egyedüli első lettem!

Lángos Józsával játszottál?

Igen, összekerültünk. Bár akkortájban Józsa néni már túl volt a fénykorán, mégis nagy esemény volt, hogy sikerült legyőznöm. Lángos Józsát ma már tényleg kevesen ismerik, hadd mondjak róla pár szót: ő volt az első magyar női bajnokság győztese (1942-ben), és címét a háború után nyolcszor védte meg egymás után. Az 1950-es női vb-n 10. lett. 1955-ben rangos nemzetközi tornát nyert, és még sokáig a hazai női élmezőnyhöz tartozott. Hanem amit őszinte tisztelettel csodálok, Sinka Brigitta Guiness-rekordja, egészen fantasztikus! Ennyi év alatt ennyi táblán szimultánozni a gyerekekkel!

Lángos Józsa 1911-ben született, akárcsak Botvinnik, Lilienthal és Reshevsky. Karakas Éva hozzá képest nagyon fiatal volt, 1922-es születésű.

Karakas Éva nemcsak kitűnő sakkozó volt – 7 magyar bajnokságot nyert –, hanem zseniális sakkpedagógus is. Sőt, világbajnokjelöltnek is nevezhetjük, akkoriban teljesen máshogy bonyolították le a küzdelmeket. A magyar női sakkozás dicsőségére 1991-ben és 92-ben is sikerült a szenior-világbajnokságot megnyernie! Nagyszerű könyvet irt „Támadás a király ellen” címmel, ugyanilyen néven sakkműsort is vezetett a Magyar Televízióban a 60-as években. Kezdetben Verőci Zsuzsával szerepeltünk benne, később ő visszalépett, és Kas Rita vette át a helyét.

Sorozatban jöttek a bajnoki címek, szám szerint kilencszeres női bajnok vagy. Hogyan tudtad a versenyzést és a magánéletet összeegyeztetni? Kicsit puskázom nagyszerű könyvedből, az Ezüstvezérből: „Házasságkötésünk időpontját a versenynaptárhoz igazítottuk úgy, hogy a nászútra is maradjon időnk.”

Igen, ez valóban nehéz feladat, főleg a hölgyeknek. Férjemmel, Budinszky Andrással a Várban, a Mátyás templomban esküdtünk 1972-ben, utána velencei és észak-olaszországi nászútra indultunk. Számomra a versenyzői pályafutás és a családi boldogság egyaránt fontos dolgok voltak. Ám azért ebből adódtak furcsa esetek. Például az 1973-as októberi spanyolországi zónaközi döntőre bejutottam januárban, ám – akaratomon és tudtomon kívül – a Sakkszövetség lemondta részvételemet, mondván, hogy gyermeket várok (első fiammal, Andrissal voltam várandós akkoriban). Aztán amikor a második fiammat (Adrián) vártam 1975-ben, az egyik hazai riválisom – a tőle megszokott rosszmájúsággal – megjegyezte, hogy „könnyebb gyereket szülni, mint a zónaközi döntőbe bejutni”. Ugyanis akkor kaptam vissza a FIDE-től az 1973-ban kiharcolt zónaközi döntős helyemet. És ha már a családnál tartunk, harmadik gyermekem Áron, ő az Egyesült Államokban született 1982-ben.

Egyesült Államok, hogyan kerültél oda?

Férjem, András szoftver-fejlesztő, az ő munkája szólított minket oda. Voltak olyan évek, amikor hazajöttünk, majd utána ismét pár évre kiköltöztünk. Kicsit kalandos élet az ide-oda-költözködés, másfelől meg a gyerekeknek is jót tesz a nyelvtudás.

Andrással mindig egy csapatban játszottatok?

Egyáltalán nem, talán az MTK-VM-ben rövidebb ideig. András a Tipográfiában sakkozott, sokat mesélt Barcza nagymester legendás előadásairól. Nálunk a Vörös Meteorban olyan kiválóságok játszottak a 60-70-es években, mint Portisch Lajos, Szabó László, Lengyel Levente, Bilek István.

Szoktatok itthon egymással sakkozni? Melyikőtök szokott nyerni?

Versenypartit nem játszunk, viszont szívesen snellezünk. Különösebb statisztikát nem vezetünk, ám a tapasztalatunk az, hogy kb. egálban szoktunk végezni. András amúgy a Budapesti Titánok (volt Sárkány) csapatában versenyez jelenleg, én már visszavonultam, nem játszom.

Hat olimpiai érmet szereztél, két bronzérmet (1972, 1982) és négy ezüstérmet (1969-ben, 1978-ban, 1980-ban és 1986-ban). Fantasztikus teljesítmény!

Úgy gondolom, hogy – noha a sakkozás alapvetően egyéni sportág – az olimpiákon mégiscsak nagyszerű csapateredményeket értünk el. Jó párszor én magam voltam az első táblás, majd 1978-tól Verőci Zsuzsa lett az éljátékos.

A világ legnagyobb sakkozói közül kiket ismertél, ismersz személyesen?

A világversenyeken Fischertől Larsenig, az összes szovjet nagymesterig, mindenkit láthattam „élőben" játszani. Tallal készítettünk interjút az USA-ban valamikor a 90-es évek elején. Nagyon közvetlen volt, egyáltalán nem éreztette velünk, hogy ő mekkora nagy sakkozó. Igazából ez egy hallhatatlan felvétel, sajnos két I-lel, mert az akkori technika vagy az idő múlása miatt ma alig-alig értjük. Karpovot is ismertem, vendégeskedett is nálunk az USA-ban Ron Henley társaságában. És hát természetesen a világ legnagyobb sakkozói közé mindig is sok magyar tartozott. Portisch Lajost tekintem minden idők legnagyobb magyar sakkozójának, tőle mint klubtárs is rengeteget tanultam. Feltétlenül meg kell említenem Szabó László nevét is, ő rövidebb ideig az edzőm is volt. A mai napig emlékszem fantasztikus dolgozószobájára, faragott sakkasztalára, igazi sakkszentély volt az otthona. Hadd említsem meg még Flórián Tibort is, aki többször volt edzőm, szekundánsom, és Forintos Győzőt, aki többször segített a függőjátszmák elemzésében.

Hogyan látod, Marika, miben jobbak a férfisakkozók, és miben jobbak a hölgyek?

A pszichológia szerint a monotonitást a hölgyek elvileg jobban bírják. Ennek ellenére a versenyek légkörét, talán azért mert fizikailag erősebbek, jobban tűrik a férfiak, jobban koncentrálnak. Ugyanakkor van az éremnek másik oldala is. Egyik amerikai tornán Walter Browne nagymesterrel játszottam. Mint Browne a parti utáni elemzéskor elmondta, az döbbentette meg, hogy a lépéseimet nem találta el, sőt számításba sem vette, ellenben utólag belátta, hogy nem is léptem rosszakat. Valahogy nekünk, nőknek más srófra járhat az agyunk.

Milyen a viszonyod a Polgár-családdal? Mint 1986-os ezüstérmes olimpikont, téged számításba sem vettek az 1988-as olimpián, még egy válogatóra sem kaptál esélyt.

Ezt a mai napig nem tartom korrekt döntésnek a Sakkszövetség részéről, azért legalább egy esélyt kaphattam volna. Verőci Zsuzsával szemben is méltánytalan volt ez az eljárás. Viszont ez már tényleg régen volt, mindez már a múlté. Szurkolok a Polgár-lányoknak, ahogy minden magyar sakkozónak és sakkozónőnek.

Mennyire hiszel a Polgár-módszerben? Szerinted bárkiből lehet zsenit nevelni?

Nem igazán hiszek benne. Éppen a három Polgár-lány különböző szintű karrierje bizonyítja, hogy a tehetségnek igenis komoly szerepe van a sikerben. Ezer szerencséjük volt a Polgár-szülőknek, hogy három ennyire tehetséges lánnyal áldotta meg őket a sors. Úgy vélem, ha nincs tehetség, akkor nincs az a módszer, ami világsikerhez vezetne.

Nagy riválisod volt mindig is Verőci Zsuzsa, sok csapatsikert közösen értetek el, ugyanakkor egymás ellenfelei is voltatok. Hogyan élted meg ezt a kapcsolatot?

Attól a bizonyos általános iskolás lánybajnokságtól kezdve jó ideig nekem voltak jobb eredményeim. A magyar női válogatott éltáblása voltam egészen az 1978-as olimpiáig. Tény és való, az 1978-as női bajnokságot Zsuzsa nyerte meg, ráadásul 2,5 pont előnnyel. Aztán 1980-ban Zsuzsa tényleg nagyszerű eredményt ért el, világbajnokjelölt lett, így a máltai olimpián is ő kapta az első táblát. Azért egy igazi sportoló sosem adja fel, én is küzdöttem, nekem is volt jó néhány szép eredményem, az 1982-es luzerni sakkolimpia előtt a világranglistán a 10. helyen álltam 2255 Élő-ponttal, Zsuzsa a 13. volt 2235-tel. Vagyis elvileg visszakaphattam volna az első táblát, ám Gábor elvtárs (a Sakkszövetség alelnöke) rábeszélt, hogy hozzak „presztízsáldozatot" a jó eredmény érdekében. Úgy gondolom, hibás volt a csapatösszeállítás, hiszen én sokkal eredményesebben játszottam erősebb ellenfelekkel szemben. Azért az 1982-es olimpia is hozott egy bronzérmet a Verőci-Ivánka-Porubszky trióval.

Miben voltál te jobb, és mi az, amiben Zsuzsa volt erősebb?

Úgy vélem, a versenyzői adottságok tekintetében előnyöm volt, talán nagyobb küzdőszellemmel játszottam, és valahogy „férfiasabb" volt a sakkom. De el kell ismernem, hogy Zsuzsa megnyitási felkészültsége jóval meghaladta az enyémet. Talán kevésbé féltem a vereségtől, így bátrabban kockáztattam. Bilek nagymester mondta egyszer, a sakkozó egyik legfontosabb tulajdonsága a „felejtés képessége", vagyis ha kudarc ér, azon tegyük hamar túl magunkat, radírozzuk ki az emlékezetünkből, akkor tudunk másnap megújult energiával játszani.

Melyik partikra emlékszel vissza legszívesebben?

Kétszer is legyőztem sötéttel Nona Gaprindasvilit aktív világbajnoknő korában. Aztán eszembe jut egy másik parti, azt Tbilisziben játszottam, Csiburdanidze ellen 1976-ban, nagy csatában lett döntetlen. Azon a tornán férjem, András szekundált nekem. Amíg aludtam, reggelre szép remifolytatást talált a nehéz bástya-végjátékban. És egy másik játszma, amire gyakran gondolok, ám még talán ma sem tettem túl magam rajta, az egy ellenpélda. Lityinszkaja ellen játszottam ugyancsak Tbilisziben 1976-ban a zónaversenyen és az időzavarban vesztőt húztam, pedig azonnal nyerhettem volna.

Lityinszkaja, hmm, milyen a sors. Ő legyőzött téged, viszont Mádl Ildikó éppen őt győzte le a nagy rangadón, a Magyarország–Szovjetunió mérkőzésen 1988-ban, a szaloniki olimpián, ráadásul sötéttel. Ennek a játszmának döntő szerepe lett végül az aranyérem megszerzésében.

Fantasztikus játszma volt! Különben Ildikóval nagyon jó a kapcsolatom, nevezhetném fogadott lányomnak is, három fiam mellett sokszor bohókásan azt játszottuk, hogy én vagyok az anyukája. Ildikó többször meglátogatott minket az USA-ban, először 1985 nyarán, aztán 1991-ben tavasszal.

Gyermekeitek mennyire jó sakkozók?

A három gyerek közül leginkább Adriánt érdekelte a sakkozás, ám ő sem játszott versenyszerűen, inkább csak baráti társaságban. Viszont az unokáink nagyon ügyesek. A legnagyobb, Katica még csak 10 éves, iskolájában megnyerte a lányok és fiúk vegyes bajnokságát! Mivel a távolság Texas és Magyarország között eléggé nagy, leginkább skype-on tanítjuk unokáinkat a királyos játékra.

Mit üzensz, Marika, a mai fiatal sakkozóknak?

Az eredményesség rovására mehet, ha valaki a túl sok sakkozás közben elfásul. Próbálják meg úgy szervezni az életüket, hogy mindvégig kitartson bennük a sakkozás iránti szeretet, lelkesedés.

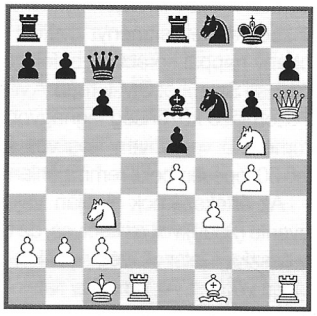
Milyen terveid vannak?

Fél éve résztvevője vagyok Kállai Gábor sakkműsorának, szívesen vettem a felkérést. Természetesen napi szinten követem a játszmákat, az eredményeket, noha nem kívánok visszatérni a versenysakkozás világába. Bízunk az unokákban, hogy – ha majd egyszer a sakkozói pályát választják – sikeres versenyzők lesznek. És szívesen szurkolok mindig a magyar sakkozóknak. Úgy látom, a fiatalok közül a lányoknál Papp Petra, a fiúknál például Kozák Ádám nagyon ügyes. Természetesen Rapport Ricsi sokra viheti még, ő már befutott tehetség, lassan a 2700-at is meghaladja.

Hoppá, Rapport Ricsi! Létezik az, Marika, hogy amikor 2007-ben eljöttél a Maróczy Géza Központi Sakkiskolába Andrással előadást tartani, akkor Rapport Ricsi mint tanuló ott ült a padsorokban?

Erre egészen határozottan emlékszem! Ugyanis az egyik Gaprindasvili elleni győzelemben, amit bemutattam, Ricsi, tízéves kölök lehetett, olyan szép nyerést talált, amit az évek alatt senki sem vett észre!

Gaprindasvili–Ivánka
Európa-kupa, 1969

17...b5! Találékony védekezés, fehér már nem reménykedhet a 18.♘xe6 ♘xe6 19.♗c4 lehetőségben. **18.♗d3 ♖ad8 19.♖dg1 a6 20.♘xe6?!** Türelmetlen válasz a sötét paripa kitűnő legelőhöz jut majd e6-on. 20.♔b1 **20...♘xe6 21.♘e2!?** 21.g5 ♘h5 22.♖xh5 gxh5 23.g6 ♔h8∓ (23...♘f4 24.gxh7+ ♔h8 25.♕f6+ ♔xh7 26.♕f5+=) **21...♖e7** 21...c5 **22.♘g3 ♖f7!** 22...♖ed7 **23.g5** 23.♘f5 ♘f4! Sötét hidegvérűen hárít mindent. (23...gxf5 24.g5! *(24.gxf5+ ♘g7 25.♖xg7+ ♖xg7 26.♕xf6 ♕d6∓)* 24...♘xg5 25.♖xg5+ ♔h8 26.exf5±) **23...♘e8! 24.♗f1??** Világos a futóját szeretné átjátszani h3-ra, ám ennyi idő nincs az éles állásban. 24.♘f5-re ismét 24...♘f4! jöhet, akárcsak az előző jegyzetváltozatban. (24...gxf5 25.g6!+– *(25.♕xe6)*) **24...♕a5!** Fenyeget egylépéses matt e1-en, és egyben lóg az a2 gyalog is. **25.♗d3 ♕xa2 26.♘h5 ♕a1+** 26...♖xd3! 27.cxd3 ♘d4–+ **27.♔d2 ♕xb2** Sötét egyszerűen lebontja világos királyállását. **28.♖d1 ♘c5** 28...♖xd3+ 29.♔xd3 ♘d4–+ **29.♔e3 ♘xd3** 29...gxh5–+ **30.cxd3 ♕d4+ 31.♔e2 gxh5 32.g6 ♖g7 33.♖xh5** 33.gxh7+ ♔h8–+ **33...hxg6 34.♖h4 ♘c7 35.f4 ♘e6 36.fxe5 ♕b2+ 37.♔e3 ♕d4+ 38.♔e2 ♕b2+ 39.♔e3 ♕d4+?** Időzavaros hiba. Barcza nagymester mutatott rá, hogy a világos 36. lépése utáni állás 40.♔e2 után harmadszor jön létre." **40.♔e2 ♕xe5** és világos beszüntette a harcot. **0–1**